

# SLOVENECA

za

## SLOVENCE.

---

Spisal in založil

**MATIA MAJAR.**

---

(Cěna 10 kr. srebra.)

---

**U Ljublani lěta 1850.**

Natisnil Jožef Blaznik.

Na prodaj imá u Celovcu Sigmund, u Ljublani Lerher in Kremžar, u Terstu Živic, u Gorici Paternolli, u Marbörgu A. Ferlinec, u Optuju Sprizaj, u Celju Jeretin, u Gradcu Mayer, u Krajskim městu Reš, u Novim městu Vejpustek, u Bělaku Poznik, u Radgonu Vajzinger in izdatelj u Zabnicah (Saifnitz in Kärnten).

## Predgovor.

**V**se razlaganje u tej slovnici slovenskej je naravno slovensko in ne ilirsko, kakor bi morebiti nekteri iskreni vlastenci želeli. Razlagati se mora vsaki nauk, kolikor mogoče, lehkorazumljivo. Za Slovence je naj razumljivejše slovenščina; še ona se bode nekterim učiteljem utekovala, kaj bi bilo še le s ilirščino! Mi smo gledé slovenskih učilišč le početniki, početi se mora vsigdar od znanega in potle napredovati k neznanemu; to je: početi od slovenščine in se približevati ilirščini. Vsaki nauk je že sam na sebi težek, tako tudi slovnica, ne bilo bi prav, še boljše obtežovati jo s razlaganjem u ilirskem narečju, ktero je do sadaj priprostemu ljudstvu premalo znano.

Ta slovnica uči tako govoriti in pisati, da bi, kolikor mogoče, lahko razumili Slovenci, Horvati in Serblji — ona uči govoriti in pisati po čisto slovensko, po gospodsko, po književno, ali kakor nekteri to imenujejo: po ilirsko, po jugoslavensko. Vsi Jugoslaveni — Iliri — to je, Slovenci, Horvati in Serblji govorimo samo jedno jedino narečje, ako ravno u maličkostih nekaj različno; zato so tudi pravila, sklanjjanja, sprezanja in pravopis u tej slovnici jednaka za vse Jugoslavene; niso ustanovljena

svojevoljno, temoč po govoru naroda — pa po govoru celega jugoslavenskega — ilirskega — naroda. U slučajih, u kterih se govor slovenski od serbskega razlikuje, najdeš obadvoje u tej slovnici, da se niko po pravici pritôžiti ne more; — vendar je tisti izraz, kteri je u večej strani naroda navaden, postavljen za pravilo, manje navaden pak u pazko kakor něka posebnost (Lokalismus).

To mora tako biti.

Govoriti in pisati moremo tako kakor do sadaj, u učiliščih se moramo pa vsakako učiti književnega jezika, kterega bode ves narod razumel; — po domaće slovensko Slovenec že od mladih nog zna, se mu ni potreba še le u učilišču učiti. Tudi Němci se u učiliščih ne uče vsaki svojega domačega govora, Tirolec se ne učí tirolskega, Prus ne pruskega, Hanoveranec ne hanoveranskega, Švab ne švabskega jezika, temoč vsi le književnega, obće razumljivega němškega. U slovnici neimajo pokrajinskih posebnostih, postavim: I gea, du gaist, er gait, wier geamer, ir gait, sō gean — ako ravno tako zavijajo, temoč vsigdar po književno němško. Ravno tako moramo tudi mi u učiliščih se učiti le književnega jezika, ne pak vsaki samo svojega priprostega in neotesanega govora.

Ta slovnica je, kolikor mogoće kratka; s tem se polajša nauk učiteljem in učencem, kar je posebno sadaj od početka neobhodno potreba; tudi ni naměn te slovnice, iz učencov někake jezikoslovce načiniti, temoč jim samo naj imenitnejša slovnicka pravila, kratko in jasno razložiti, ktera so potrebna za pravilno govoriti

in pisati. Zato se u tej slovnici ne najde malih razlik: kdo bode dlako na četvero čepil? Mi bomo že, da kako, zadovoljni, ako se le naj imenitnejših pravil naučimo; tudi so izpuščene vse iznimke, ker niso toliko važne in se jih lahko iz vsakdanjega govora naučimo; dokazov za pravila u tej slovnici nisem navodil, se u knjižico učilišno ne slišijo, najdeš jih pak u mojej knjigi: „Pravila kako izobraževati ilirsko narečje i u obće slavenski jezik“.

Upotrboval sem, to slovnico spisovaje, slovnico Muršecovo, iz ktere sem mnogo pravil in primèrov zaderžal; vendar se vsaki lahko prepriča, da sem zraven tudi sam mislil.

Ta knjižica imá tri razdèle:

1. Naukoslovje (Methodik) za učitelje posebno potrebno, ker naukoslovne knjižice sadaj še neimamo.

2. Slovnico —

3. Pravopis.

Vse na slavo Bogu in na srečo vsemu jugoslavenskemu narodu!

U Žabnicah mēseca Novembra lēta 1849.

**Matia Majar.**

Kraska slovnica slovenski. jezika

§ 1. Od spremembe glasov.

Nektere soglasnice so si vroda in se soraj rade vsajemno spreminjajo; n. p.  
(beri na priliko)

- č v c: - serce, serčno; ptica, ptičje.
- d v j: - roditi, rojiti; vadim, vajen.
- g v ž: - rog, rožen; kuga, kužen.
- h v š: - duh, duša; prah, prašen.
- h v č: - roka, ročen; jokam, jočem.
- s v š: - nosim, noša; obesim, obešen.
- t v č: - metati, mečem, ropat, ropočem.
- z v ž: - kazati, kažem; mazati, mažem.
- sk) v š: - iskati, iščem,
- st) v št: - nositi, puščati.

go ho hs ts cs zš žš	}	med h in s	š	berg, bergsko namerbo	berško.
				Lah, Laško	Lahsko.
				človek, človeštvo	človekoluo.
				slorav, sloravsko	sloravsko.
				polji, poljško	poljško.
				deвица, devištvo	deviško.
				Anglex, angleško	Anglexsko.
mož, moško	moško.				

Črtho. Kavoljsko glasje so že stari  
Slovenci spreminjali v nekaterih  
sklonih pred *z* ali *i* g v *z*, *k* v *c*,  
i. t. d. kar se na Slovenskem še  
sliši; n. p. drugega, takega, dru-  
gih, takih, v roki, braonici, voja-  
ci i. t. d. namesto: drugega, takega  
drugih, takih, v roki, braoniki,  
vojaki i. t. d.

Tudi se v govorjenju pred  
*c*, *f*, *h*, *k*, *p*, *s* in *t*, namesto *z*  
sliši *s*; n. p. *s* curjo, *s* fantom,  
*s* hlapom namesto: *z* curjo, *z* fantom,  
*z* hlapom. Mno besedo nabeležo,  
sliši<sup>o</sup> ž:

Tudi glasnice se radi spreminjajo

1. e v o, a, i: sečem - točim, minesen, mināšan
2. i v o, a: nijem - napujim - naprajam
3. o v a, u: obhodi, obhojān, kupovati

# **Pervi razděl.**

## **Naukoslovje.**

§. 1. Slovenski učitelj ima gledé slovenščine si prizadevati, da, kolikor je mogoč, sam pravilno govori in piše, in da tudi svoje učence in učenke naučí pravilno govoriti in pisati.

Da se pa, dragi prijatelj! sam navadiš pravilno govoriti in pisati, ti svetujem slédeća:

1. Ne zametuj nijednega jezika, nijednega pravičnega naroda, med vsemi naj bolj pa ljubi in spoštuj svoj materinski jezik, svoj slavenski narod in u obće vse, kar je slavenskega. Ta žlahtna ljubezen ti bode ves nauk polajšala: kar človek iz ljubezni stori, vse lahko opravi; kar je drugemu težavno, je vlastencu radostno.

2. Rad beri in prebiraj slovenske knjige, novine in časopise; govori s Slovenci vsigdar po slovensko; ako jim někaki list pišeš, piši ga vsigdar u svojem materinskem jeziku: tako se budeš u slovenščini lépo izobrazil. Pusti protivnike, kteri bi te hotéli u tem zadržovati, ne prepiraj se s tverdovratnimi němškutarji. Kar je prav, je prav. Bodi pameten, pravičen in verli vlastenec! Němškutarji naj se od tebe uče, pravice se držati, ne pa da bi se ti za voljo njih silil, gerdo němškutariti.

3. Upotrěbuj govoreć in pišoć slovenska slova, na město ptujih, němških, italianskih ali latinskih. Gerdo je, kadar moraš slišati ostudno němškutariti: Sem derfoarou, da se tuka gorholtata, sem pa prišeu pesuhat vas. — Sem ga griesala še donkou ni. — Fejter! kaj pa ferlongate za vašega ökselna, vi tako nemate fuetra, per meni bi se pa dobro holtou. Ali bi ne bilo stokrat

lěpše, ako bi se rěklo: Sem zvědel, da ste tukaj, sem pa prišel objiskat vas. — Sem ga pozdravila, še odgovoril ni. — Stric! po čem po date svojega volića; vam tako že piće zmanjkuje, pri meni bi se pa dobro redil. — Upotrěbuj zato: Učitelj ne šolmaster, učilišće ne šola; učenec, učenka ali hlapčić, deklica ne šolar, šolarca; pisar ne šribar, jezik ne špraha, župan ne rihtar, pospodar ne birt ali pesicar; gostja ne hofrava; železnica ne eiselbank, dražba ne licitacion ali sukacion; zapisnik ne protokol ali perkućula: svědočba ne cajgnust; nit ne cvirn, podobica ne pildić ali mažine; měšta ne polenta, plaćilo ne lon; prepir, prikor ne krěg, intriga; gostivnica ne taberna ali oštarija; gostija ne molcejt; svatba ne hoscejt, odveza ne absolucion; družina ali posli ne podverženi; podoba ne furm, sramota ne špot, nevošljivost ne nid; meja, mejnik ne konfio, konfina; oven ne bider, kozel ne pókej, škerpec ne spinaća, sosedšćina ne komuna; malovrěden ne žleht, nepotrěbno ne iberćno; pisati ne šribati, moliti ne peatati, obúpati ne bercagati, jokati ne lamentati; někaj nespodobnega misliti ne lieberne žinje voziti; goljfati ne petriegati, změrjati ne šimpfati; krivico storiti ne umrehtsstriti; samićen ne ledik.

4. Upotrěbuj spodobna slova na město nespodobnih: uste (ćloveške) ne gobec, ustnice ne žnoble, duhovnik ne far; deklica, děvica ne ćeća, punica; moj mož ne moj dědec ali moj stari; moja žena ne moja baba ali moja stara. . .

5. Upotrěbuj slova u pravem smislu; dobro razlikuj: morem, moći, sem mogel (vermögen, im Stande sein), moram, morati, sem moral, (müssen, gezwungen werden), znam, znati, sem znal, (verstehen, wissen, Wissenschaft haben); — nerodno in narodno. Nerodno je, kar nič pridnega ne rodí; nerodnost Unfruchtbarkeit, Schlechtigkeit, narodno ali narodovo je vse, kar se někomu narodu sliši — nationell; narodnost ali še bolj prav narodovnost, Nationalität. Skerbno razlikuj: iz, z, od s, so. Slovo iz, z poměni toliko kakor: aus, voneinander; s, so pak: mit, zusammen, postavim: zložiti, izložiti, von-



einander — auseinanderlegen; složiti, zusammenlegen; zloga, izloga, die Auslage, die Auseinanderlegung; sloga, das Zusammenlegen, die Vereinigung, die Eintracht. Razlikuj slova: slovenski in slavenski; postavim: slovenski govor je tisti, ki ga govore naši ljudi u Krajskej, Štajarskej, Koroškej, na Goriškim in Terstjanskim; slavenski govor pa obseže govor vsega našega naroda: česki, poljski, ilirski, ruski.

6. Vsako slovo čversto izgovarjaj, ne izpuščaj in ne požerjaj pismén ali čelih slovek. Izgovarjaj pravilno: izpoved ne spovd, sirota ne srota, kupiti ne kpit, storiti ne strit, lèpo ne lpo; dobro vino ne dobr vin; kalo vino ne kal vin; hodi po vodo ne hod po vod; zlodej ne zlod, lonec ne lonc, lovec ne lovc, kupčevavec ne kupčvave, mati ne mat, kukovica ne kukovca, kmalo ne kmal, mëmo ne mem, tako ne tak, mëniti ne menti, vidimo ne vidmo, zastopila ne zastopla . . . . Tudi soglasnikov ne izpuščaj, temoč izgovarjaj pravilno: češćen ne češen, klešće ne kleše, sternišće ne sterniše, slovensčina ne slovensina; božji ne boži; žlahten, žlahtnost ne žlahen, žlahnost; vladati ne ladati, vlas ne las . . . .

7. Izgovarjaj vsako slovo jasno, ne spremenjaj krivo in neveljano pismén. Upotrèbuj: mlad ne muad, blato ne buato, skala ne skaua; dala, dalo ne daua, dauo — glava ne hvala, u cerkvine u cerkli, bukvi ne bukli, mati ne moti, kralj ne krolj, maslo ne mosuo, krava ne krova; tu, tukaj ne štu, štekaj; — on reče in uteče ne on rače in utaçe; kolnem, kleti, sem klel ne pak klenem, kolniti, sem kolnil . . . .

8. Ne kovaj brez potrebe novih slov; ako nêkega slova ne vëš, pregledaj vse slavenske rêčnike, slovare in besëdnjake popred, kakor novega skovaš, — vsako slovo je lèpše od novo skovanega.

9. Zvlaste pak govori po malo, po času, ne tako naglo, kakor bi te nêkdo pojäl, da poslušavec skoro sapo jemlje.

10. Navadi se dobro slovničkih izrazov, namreč:

broj Zahl  
jedinobroj einfache  
dvobroj zweifache

višebroj vielfache
číslo Zahlwort
koreninsko Grundzahlw.

redovno Ordnungszw.	prislov Nebenwort
pomérno Verhältnisszw.	rastlika Ableitungssilbe
različno Unterscheidungsz.	samoglasnik Selbstlaut
množivno Vervielfältigungsz.	slovo Wort
dělivno Theilungszw.	slovka Silbe
obéno Unbestimmtes Zahlw.	sklon Endung
glagolj Zeitwort	soglasnik Mitlaut
dokončavni vollendendes	spol Geschlecht
nedokončavni nicht vollend.	stupnja Stufe
ponavljavni wiederholendes	stupnjovati steigern
Zeitwort.	vez Bindewort
ime Nennwort	vréme Zeit
samostavno Hauptwort	sadajno gegenwärtige
vlastno Eigennamen	minulo vergangene
obéno Gattungsname	buduće künftige
ukupno Sammelname	zaime Fürwort
pridavno Beiwort	osobno persönlich
medmet Empfindungswort	privlastivno zueignend
način Art	kazavno anzeigend
kazući anzeigende	oziravno beziehend
zapovědajući gebiethende	prašavno fragend
neodločivni unbestimmte	samostavno ime glagoljsko
želivni wünschende	Verbalzeitwort
naglasek Accent	pridavno ime glagoljsko Mit-
pisme Buchstabe	telwort
predlog Vorwort	prislov glagoljski Gerundium.

11. Slovenščino ne nateguj po němskem kopitu, kar bi se lahko prigodilo, ker so se učitelji do sadaj le u němskih učiliščih podučevali. Slovenščina neima: leidende Bedeutung, verbindende Art, halbvergangene, künftiger vergangene Zeit — ne razlikuje glagolje ali so übergehend, unübergehend, ali persönlich ali unpersönlich; ona jo mnogo jednostavnejša, pa vendar bogatejša od němsčine, ona ima: sedem sklonov; ima dvobroj; od vsakega samostavnega imena ima po jedno, po dvě, tudi po tri, po četiri pridavna imena; ima za vsaki němski glagolj naj manje po dva, jednega dokončavnega jednega nedokončavnega, nekadaj po tri po četiri in njih še več. Pravopis je tako lahek in jasen, da skoro ne more jasnejši in ložeji biti, posebno ako se s težkim němskim prisposobi; slovenščina ne podvoji ne soglas-

nikov ne samoglasnikov, tudi ne imá podaljšavnih písmén (Dehnungsbuchstaben), ne piše: *tt, mm, nn, — ch, sch, tsch, ck, tz — aa, ee, oo, ah, eh, ih, oh, uh, — ie — ei, ey, ay, eu, äu, — ä, ö, ü — . . .* Slovenščina piše skoro vse s malimi písmeni . . .

12. Posebnosti, které so u tej slovnici s drobnimi písmeni tiskane, niso za učence, da bi se jih učili, temoč samo za učitelja da jih prebere in pregleda.

13. Ako imaš priložnost, beri tudi někaj ilirskega, bodi s cirilskimi ali s latinskimi písmeni tiskano.

§. 2. Da se mladina, kolikor mogoče, lépo govoriti nauči, bi imeli že starejši in pestnice si prizadevati in děte navaditi, da lépo razložno in jasno govori, ne pak čenčasto in po dětinsko: jesti ne hamati ali pápati; sestiti ne čičniti, sedeti ne čičati, spatiti ne hájati, pes ne tužek, ovca ne vica, krava ne kula . . . . Některi misle s takim dětinskim govorom dětetu govor polajšati, mu ga pa samo obtežé, ker se mora brez potrebe dvojega govora učiti, najpred čenčastega, potle pa vendar spet pravnega.

Da se hlapčiči in deklice nauče in navade pravilno govoriti:

1. Stori jim veselje do slovenščine. Rěči: Ne sramujte se nikdar lépe slovenščine, to bi bilo prav ostudno in neumno. Slab Slovenec, kteri bi se svojega slovenskega jezika sramoval: „Slab ptić, kteri ne more svojega perja nositi“. Takega neumneža po pravici vsaki zamećuje: „Kdor sam sebe ne česti, nije vrėden nobene česti. Kdor hoće, da ga drugi spoštujete, naj se sam spoštujete“. — Takemu nevěrnemu Slovencu nikdo prav ne zaupa, ker je še svojemu narodu nezvěst: „Kdor še svojej kapi dobro ne misli, kako bode, drugega ljubil? Kdor sam sebi hud, komu dober?“

2. Razloží jim, da se morajo učiti in vaditi, pravilno in čisto slovenščino govoriti. Rěči: Naš slavenski narod je čudno, čudno velik. Slavenov je na světu, kolikor listja in trave. Silno, silno velike in prostorne so dežele u kterih živijo; od jadranskega morja pri Terstu do ledenega pri Kamčatki in od črnega morja na jugu do běloga na severju Slaveni stanujejo. U raz-

nih deželah različno slovensščino govore. Po domače slovensko že znamo, pa naučiti se še moramo, tako lépo govoriti, da nas ne bodo razumili samo Slovenci, temoč tudi Slaveni prebivajoči u Horvatskej, u Slavonii, Dalmaciji, u Banatu in Srěmu, u Bosni, Hercogovini, Serbii in Bulgarii. Kdor tako lépo in učeno govori, da ga razumijo ne samo Slovenci temoč tudi Horvati in Serblji, od takega pravimo, da govori po književno, po gospodsko, po ilirskoslavensko. Tega se Slovenci prav lahko naučimo in se tudi vsakako naučiti moramo.

3. Opomènj jih, da lépo govore; rékoč: „Le lépo po času govorite, ne prenaglo, da bi človeka skoro zalevalo! Ne mešajte navlaž ptujih, němskih ali italianskih slov med lépo slovensščino, to dělajo tisti, kteri gerdo němskutarijo ali italiančijo. Le čista pšenica je lépa! Slova čversto in jasno izgovarjajte; ne čenčasto in liso, kakor bi imeli vrelo kašo u ustih!“

4. Marljivo jim popravlaj, kadar krivo govore — pa samo naj večje pogrěške; pusti maličkosti! Kteri pameten človek bode dlako na četvero čepil? Popravljaj ljubeznivo in prijazno; ne serdi se, nikdar in nikoli ne posmėhuj se jim, ako bi nėkaj še tako napčno izrėkli; ne zabavljaj jim, ne zametuj domačega govora, naj bi bil še tako slab in nepravilen; sicer bi mladini lahko vse veselje do slovnice skalil, bi jih ostrašil, da bi se ne podstopili več s teboj govoriti, bi se pri mladini in lahko pri čelej sosedšini zamėril, kakor nėkaki zasmėhovavec. Ako bi ti nėkaki hlapčič rėkel: „Šolmaster! pošpicite mi feder, da bom šribal!“ nie se ne serdi, temoč pohlevno popravi rékoč: „Tako, kakor si sadaj rėkel, se pri nas sicer govori pa le po němskutarsko, — lépo po slovensko, po književno, po gospodsko, po ilirskoslavensko moraš rėči: Učitelj! poostrite mi pero, bodem pisal! Skusi, rėči to tudi še ti!“

5. Kadar pismena spoznavljajo, pazi, da vsako pisme jasno in pravilno izgovarjajo.

6. Kadar se učé slagati, marljivo jih vadi u slaganju (zusammensetzend buchstabiren) in razlaganju (auflösend buchstabiren) slov iz knjige in na pamet, postavim ti rėčeš: pismena po samim, učenci jih pa slože u slovko: l, i, učenci: li; ti: p, a, učenci: pa lipa. Ali

pa rečeš ti čelo slovo, postavim: lěsica, in učenci jo razlože: lě-si-ca, lěsica.

7. Naj pravilno berejo, kakor u knjigi stoji in naj ne zavijajo, kakor se skaženo govori: maslo ne mosuo, je govorila ne je govoriva. Samo *l* na koncu slov morejo brati kakor *u*, postavim, dělal, pepel-dě-lau, pepeu.

8. Pri branju in pravopisanju rad izpeluj slova iz korenine, postavim: dober—dobrota, dobrotljiv, dobrotnik, dobrotnica. Opomēni jih tudi, kako se pogosto že iz koncovke spozna, kaj slovo pomēni. Gledaj §§. 24, 25 in 26.

9. Navadi mladino, da odgovarjajoč vsigdar pitanje ponovijo.

10. Kar berejo, naj skušajo tudi s vlastnimi slovi povēdati.

11. Rad nehaj jim popraševati (befragen); pri popraševanju se jim vsaka stvar bolje razjasni in zraven se nauče in navade, kakor jиграje, čisto govoriti, da sami skoro ne vėjo kada in kako.

12. Navadi jih vikati in tīkati in povej jim, da je onikati gerdo in nēmškutarsko.



## Drugi razdel.

### Slovnica.

§. 3. Ilirskoslavensko narečje se piše s sledečimi pismeni: a, b, c, č, ć, d, e, ě, f, g, h, i, j, k, l, m, n, o, ô, p, r, s, š, t, u, v, z, ž.

Serblji pišejo s cirilskimi pismeni in upotrebujejo u namesto ô in imajo posebno pisme mali jer (b) s katerem pomehčajo pismena d, l, n, r.

Izgovarja se pak:

c	kakor stari	z,	němski	ž,	postavim:	celina.
č	"	zh,	"	tš,	"	: čelo.
s	"	f,	"	f,	"	: sapa.
š	"	fh,	"	fš,	"	: šema.
z	"	s,	postavim:		zelje, zid, zarja.	
ž	"	sh,	"		: žena, želod, žito.	
ô	kakor ou,	postavim:	zôb, sôd môtž - zoub, soud, mouž.			
ě	" je,	"	: věra, svět, lěpo-vjera, svjet, ljepo.			
ć	" tj ali č,	"	: noć, svěća, gradić.			

Pismena se dělé na samoglasnike in soglasnike. Samoglasniki so taka pismena, ktera se sama za se lahko izrekujejo in slovko dělajo. So sledeći: a, e, ě, i, o, ô, u. Vsa ostala pismena so soglasniki, to so taka pismena, ktera se brez samoglasnika tako jasno izrěči ne dajo.

Mehki soglasniki so: j (dj, lj, nj, rj,) ě, ć, š, ž; vsi ostali so tverdi.

Iz písmén se dělajo slovke in slova. Slovka je glas, kterege moremo izrěči, ako usta samo jedenkrat odpremo, postavim: ba, pa, sněg, mraz. Slovo je glas, kteri nekaj poměni in more imeti jedno ali več slovek, postavim: cvět, létu, detela. Slovo, iz kterege druga slova kakor iz korena izrastejo, se imenuje korenina; slova pak, ktera iz korenine izrastejo, so rastlike,

postavim: dčlo — je korenina, rastlike so: dčlati, dčlavec, dčlavka, dčlavnik, nedčla, ponedčlik.

Dolga slovka se more poznamenovati s dolgim naglaskam (ˆ), kratka s kratkim, (˘) postavim: hrást, gèrm.

Slavenski jezik u obče in tudi naše ilirskoslavensko narečje ima slova deveterega plemena, namrč: 1. Ime samostavno, 2. ime pridavno, 3. čislo, 4. zaima, 5. glagolj, 6. predlog, 7. prislov, 8. vez, 9. medmet.

Petera perva plemena se morejo spremenjati, so preměnljiva; zadnja četiri se ne morejo spremenjati, so nepreměnljiva.

## ● imenu samostavnem.

§. 4. Ime samostavno je slovo, ktero znamenuje nekako osobo ali stvar ali vlastitost, postavim: človek, hiša, lěpota.

Ime samostavno se spozna, ako mu morěš samo jedno od slov: ti, ta, to ali: ovi, ova, ovo predstaviti, namrč: ti mož, ta žena, to dčte.

Ime samostavno je trojverstno: vlastno, občno in ukupno.

Vlastno ime je tisto, s kterem se samo jedna osoba ali stvar imenuje, postavim: Ivan, Potočnik, Slovenia, Ljublana, Dobrač, Sava, Drava.

Občno ime je tisto, s kterem se več med seboj podobnih osob ali stvari imenuje, postavim: kovač, gospodar, gospodinja, dežela, góra, rěka.

Ukupno ime je tisto, s kterem se neizvěstna množina jednakih stvari imenuje, postavim: germovje, tersje, grozdje, verbje, voda, mlěko, vino, žito. . .

§. 5. Imena spremenjati se imenuje sklanjati.

Pri sklanjanju iměn se mora paziti: 1. na spol, 2. na broj, 3. na sklon, 4. na sklanjanje.

Spol je trojni: moški, ženski in srědnji.

Kterega spola je ime, se spozna, ako se pazi najpred, kaj poměni in zatim kako se dokonča.

Po poměnu so možkega spola imena, ktera poměnijo samca, možko osobo, postavim: vojak, uradnik, oven, maček; ženskega spola so, ktera poměnijo

samico, žensko osebo, postavim: terica, predica, ovca, mačka; srednjega spola so vsa druga imena, postavim: dčte, pišče, selo, zelje.

Po dokončanju so moškega spola imena, ktera se dokončajo na soglasnik, postavim: stol, nož, pod, kol; ženskega spola so, ktera se dokončajo na samoglasnik *a*; dvč in večslovcne na *ast*, *ist*, *ost*, *ust*, *azen*, *ezen*, *ev*, *ov*, *uv*, postavim: oblast, obist, krepost, čeljust, prikazen, bolezen, obuv; zadnič še nekolicò njih na soglasnik, ktera se po govoru spoznajo, postavim: basen, berv, miš, moč, peč.... srednjega spola so imena, ktera se dokončajo na *o* in *e*, postavim: tčlo, koleno, oko, teme, serce, polje.

Broj (číslo) je trojni: jedinobroj, dvobroj, višebroj. Ime stojí u jedinobroju, kadar se samo od jedne osebe ali stvari govori, postavim: nož sem kupil; u dvobroju, kadar se od dvčh osob ali stvari govori, postavim: noža (dva) sem kupil; u višebroju, kadar se od več osob ali stvari govori, postavim: nože sem kupil.

Sklonov imamo po sedem u vsakom broju.

Slovo, ktero odgovori,

kadar uprašáš: kdo? ali kaj? stojí u 1. sklonu

“ ” koga? ali čega? ” ” 2. ”

” ” komu? ali čemu? ” ” 3. ”

” ” koga? ali kaj? ” ” 4. ”

” koga pokliččš ” ” 5. ”

” uprašáš: kje? ali pri kom? ” ” 6. ”

” ” s kom? ali s čim? ” ” 7. ”

Postavim: Sin našega soseda stavi gospodu grajšaku nov golubinjak u njegovom dvoru s velikim trudom. To se takole izprašuje:

Kdo stavi? Sin stavi, to je 1. sklon,

Čega sin stavi? Našega soseda, to je 2. sklon,

Komu stavi? gospodu grajšaku, ” ” 3. ”

Kaj stavi: nov golubinjak, ” ” 4. ”

Kde stavi nov golubinjak? u njegovom dvoru, to je 6. sklon

S čim stavi? s velikim trudom, ” ” 7. ”

Brate, pomagaj! — je brate 5. sklon.

Posebnost. Slovenci rčdko upotrčbujejo 5. sklon.

Ilirskoslavensko narečje ima troje sklanjanje; za imena samostavna moškega in srednjega spola prvo,



za imena samostavna ženskega spola drugo in treće. Sklon 2. u jedinobroju prvega sklanjanja se dokončá na *a*, drugega na *e*, trećega na *i*.

## I. Sklanjanje.

§. 6. Pervo sklanjanje je za imena samostavna možkega in srédnjega spola. Možka, koja se dokončajo na tverdi soglasnik, se sklanjajo po tverdem priměru: *jelen*, srédnja na *o*, kakor: *selo*; možka, koja se dokončajo na mehki soglasnik (*j, c, ć, č, š, ž*) se sklanjajo po priměru: *kralj*, in srédnja na *e* po priměru *polje*; postavim: rak, potok, zec, gojzd, maček, travnik, hrast, dób; dělo, opravilo, koleno, blato, berdo; metulj, mož, koš, gradić, kovač, učitelj; zelje, ovisišće, ognjišće . . .

### Jedinobroj.

1. jelen	sel-o	kralj	polj-e
2. jelen-a	sel-a	kralj-a	polj-a
3. jelen-u	sel-u	kralj-u	polj-u
4. jelen-a	sel-o	kralj-a	polj-e
5. jelen-e	sel-o	kralj-u	polj-e
6. pri jelen-u	pri sel-u	pri kralj-u	pri polj-u
7. s jelen-om.	s sel-om.	s kralj-em.	s polj-em.

### Dvobroj.

1. jelen-a	sel-i	kralj-a	polj-i
2. jelen-ov	sel, ah	kralj-ev	polj, -ah
3. jelen-oma	sel-oma	kralj-ema	polj-ema
4. jelen-a	sel-i	kralj-a	polj-i
5. jelen-a	sel-i	kralj-a	polj-i
6. pri jelen-ih	pri sel-ih	pri kralj-ih	pri polj-ih
7. s jelen-oma.	s sel-oma.	s kralj-ema.	s polj-ema

### Višebroj.

1. jelen-i	sel-a	kralj-i	polj-a
2. jelen-ov	sel, -ah	kralj-ev	polj, -ah
3. jelen-om	sel-om	kralj-em	polj-em

4. jelen-e	sel-a	kralj-e	polj-a
5. jelen-i	sel-a	kralj-i	polj-a
6. pri jelen-ih	pri sel-ih	pri kralj-ih	pri polj-ih
7. s jelen-i.	s sel-i.	s kralj-i.	s polj-i.

Imena samostavna možkega spola, ktera nekaj živega pomēnijo, imajo 4. sklon jedinobrojni jednak drugemu, pri neživih prvemu.

Některá imena samostavna možkega spola izpusté tisti pologlasnik *è* u poslednjem slovk, postavim: boben-bobna, dobiček-dobička, pevec-pevca, kotel-kotla . . .

Některim imenam srēdnjega spola, ktera izhadjajo na *me*, se u sklanjanju privesi *en*, postavim: vrēme-vrēmena, sēme-sēmena, teme-temena, vime-vimena, brēme-brēmena . . . .

Slēdecīm imenam srēdnjega spola se privesi u sklanjanju *es*: tēlo, čudo, kolo, drevo, pero, uho, oko, nebo (sveti raj), namreč: tēlesa, čudesa, kolesa, drevesa . . . . Nebo u ustih in kadar pomēni nebni oblok se sklanja pravilno.

Imenam srēdnjega spola, ktera mlado živino pomēnijo in izhadjajo na *be, če, ča, le, ne, re, se, te* se privesi u sklanjanju *et*, postavim: tele-teleta, ždrebe-ždrebeta, prase-praseta, pišče-piščeta. Druga imena se pa ne smējo tako prekrojiti in pisati postavim: Janže-Janžeta, Koseski-Koseskita, Hradecki-Hradeckita, ker ne znamēnujejo mlade živine, temoč ljudi.

Vlastna in ukupna imena, tudi imena krēpostih in zločestih so samo u jedinobroju navadne, postavim: Drava, Gorica, grozdje, lēpota, lakomnost . . . . u višebroju se morejo le kakor občna upotrēbovati, postavim: lētos imamo dobra vina, lēpa žita; danes je vsih Janžev den.

Některá imena so samo u višebroju navadna, postavim: persa-pers, nēdra-nēder, usta-ust . . . .

*Človek* ima u višebroju 1. ljudi, 2. ljudih, 3. ljudem, 4. ljudi, 5. ljudi, 6. pri ljudih, 7. s ljudmi.

#### Posebnosti.

Slovenci dělajo:

u jedb. 3. sklon na *i*: jeleni seli, kralji, polji,

> > 7. > in u višebroju 3. sklon na *am*: jelenam, selam, kraljam, poljam;

u višebr. 1. sklon pri imenih, ktera u 2. sklonu jedbr. izhadjajo na: *ba, da ta*, nekadaj na *je*: golobje, Judje, gospodje, tatje.  
u višebr. 7. sklon na *mí, amí, omí*: jelenmi, jelenami, jelenomi, kraljmi, kraljami . . . .

Serblji dělajo:

u višebr. 2. sklon na *ah*: jelenah, selah, kraljah, poljah; ali *a*: jelena, sela . . .

u višebr. 3. sklon na *ima*: jelenima, selima, kraljima, poljima.

» » 6. in 7. sklon na: *ima, imt, im, ma*: jelenima, jelenimi, jelenim, jelenma . . .

## II. Sklanjanje.

§. 7. Drugo sklanjanje je za imena samostavna ženskega spola in možkega, ktera izhadjajo na *a*; postavim: žena, duša, glava, trava, rōka, noga, krava; sluga, vojvoda . . .

### Jedinobroj.

### Dvobroj.

### Višebroj.

1. žen-a

žen-i

žen-o

2. žen-e

žen,

žen,

3. žen-i

žen-ama

žen-am

4. žen-u

žen-i

žen-e

5. žen-o

žen-i

žen-e

6. pri žen-i

pri žen-ah

pri žen-ah

7. s žen-oj

s žen-ama

s žen-ami.

Tako se sklanja tudi ime: mati, samo da se še *er* privesi: mati-matere.

Ako bi se u 2. sklonu dvobrojnem ali višebrojnem preveć soglasnikov nagromadilo, da bi se težko izgovorilo, se ploglasnik *ě* med nje utekne, postavim: sestrasester, iskra-isker, suknja-sukenj, ne pa sestr, iskr, suknj.

Některa imena tega sklanjanja so samo u višebroju navadna, postavim: bukve, bėrkle, garje, gosle, grable, hlaće, klešće, škarje, rogovile, vile . . .

### Posebnosti.

Slovinci dělajo:

u jedbr. 4. in 7. sklon na *o*: ženo, lipo; Horvati 7. sklon na *um* ali *u*: ženum, ženu; Serblji na *om*, tudi dělajo:

u višebr. 2. sklon na *á* ali *ah*: žená, ženah.

» » 3. in 7. sklon na *ama*: ženama.

» » 6. sklon na *á* ali *ama*: pri žená, pri ženama.

### III. Sklanjanje.

§. 8. Treće sklanjanje je za imena ženskega spola, ktera na soglasnik izhadjajo, postavim: kost, nit, zapovéd, bolezen, krépost . . .

Jedinobroj.	Dvobroj.	Višebroj.
1. kost	kost-i	kost-i
2. kost-i	kost-ih	kost-ih
3. kost-i	kost-ima	kost-im
4. kost	kost-i	kost-i
5. kost-i	kost-i	kost-i
6. pri kost-i	pri kost-ih	pri kost-ih
7. s kost-ju.	s kost-ima.	s kost-mi.

Tako se sklanja tudi ime: kći, samo da se še *er* privesi: kći, kćeri . . .

Některa imena tega sklanjanja izpusté tisti pologlasnik *ě* u posljednjej slovki, postavim: misel-misli, bolezen-bolezni; u 2. sklonu višebrojnem *ga* pa *sopet* sprijemejo.

#### Posebnosti.

Slovenci dělajo:

u jedbr. 7. sklon na *jo* ali *jaj*: s kostjo, s kostjoj; Horvati na *jum*, *jom*: kostjum, kostjom.

Serblji dělajo u višebr. 3. 6. in 7. sklon na *ima* ali *ma*: kostima, kostma.

### ○ imenu pridavnem.

§. 9. Pridavno ime znaměnuje, kakova ali čigava je osoba ali stvar, postavim: prijazen človek, široko polje, — medvėdova koža, materni penezi, slavenski govor.

Pridavno ime se spozna, da se mu more privesiti *i*, *a*, *o*, ako se na tverd soglasnik konča, ako na mehək, pa *i*, *a*, *e*, postavim: prijazni, prijazna, prijazno; vruć, vruća, vruće.

Pri imenih pridavnih se mora paziti, kako se sklanjajo, in kako se stupnjujejo.

Za imena pridavna je dvoje sklanjanje, prvo za

tista, ktera imajo pred *i*, *a*, *o* tverdi soglasnik, drugo za tista, ktera imajo pred *i*, *a*, *e* mehki soglasnik.

## I. Priměr.

### Jedinobroj.

Moška.	Ženska.	Srédnja.
1. zdrav (i)	zdrav-a	zdrav-o
2. zdrav-oga	zdrav-e	zdrav-oga
3. zdrav-omu	zdrav-oj	zdrav-omu
4. zdrav-oga (i)	zdrav-u	zdrav-o
5. zdrav-i	zdrav-a	zdrav-o
6. pri zdrav-om	pri zdrav-oj	pri zdrav-om
7. s zdrav-im	s zdrav-oj	s zdrav-im

### Dvobroj.

1. zdrav-a	zdrav-e	zdrav-e
2. zdrav-ih	zdrav-ih	zdrav-ih
3. zdrav-ima	zdrav-ima	zdrav-ima
4. zdrav-a	zdrav-e	zdrav-e
5. zdrav-a	zdrav-e	zdrav-e
6. pri zdrav-ih	pri zdrav-ih	pri zdrav-ih
7. s zdrav-ima	s zdrav-ima	s zdrav-ima

### Višebroj.

1. zdrav-i	zdrav-e	zdrav-a
2. zdrav-ih	zdrav-ih	zdrav-ih
3. zdrav-ím	zdrav-im	zdrav-im
4. zdrav-e	zdrav-e	zdrav-a
5. zdrav-i	zdrav-e	zdrav-a
6. pri zdrav-ih	pri zdrav-ih	pri zdrav-ih
7. s zdrav-imi	s zdrav-imi	s zdrav-imi

## II. Priměr.

### Jedinobroj.

1. vruć (i)	vruć-a	vruć-e
2. vruć-oga	vruć-e	vruć-oga

3. vruć-emu	vruć-oj	vruć-emu
4. vruć-ega (i)	vruć-u	vruć-e
5. vruć-i	vruć-a	vruć-e
6. pri vruć-em	pri vruć-oj	pri vruć-em
7. s vruć-im	s vruć-oj	s vruć-im.

Dvobroj in višebroj se sklanjata po I. priměru.

U 1. sklonu možkem jedinobrojnem ste dvě koncovki navadne; krajša na soglasnik, postavim: zdrav, a, o, ktera se upotrěbuje, kadar se govori od někake neizvěstne osebe ali stvari; dalja na *i*, postavim: zdravi, a, o, ktera se upotrěbuje, kadar se govori od izvěstne osebe ali stvari.

U jedinobroju možkega spola je 4. sklon jednak drugemu, ako stojí pridavno ime pri samostavnem, ktero živo stvar poměni; ako pak stojí pri imenu, ktero neživo stvar poměni, je jednak prvemu sklonu.

Pologlasnik *ě* se pri sklanjanju iz posleđnje slovke izpustí, postavim: serčen, serčna, serčno, serčnoga; móder, módra, módro, módroga.

#### Posebnosti.

Slovenci sklanjajo krivo vsa pridavna imena, tudi tvrda, po 2. priměru, in dělajo u možkem jedinobroju 2. 3. in 6. sklon na *ega*, *emu*, *em*, post. zdravega, zdravemu, zdravem; Slovenci u Krajskej celo: zdraviga, zdravimu, zdravim; u ženskem spolu imajo 3. in 6. sklon jedinobrojni na *i* ali *ej*: zdravi, zdravej; sklon 4. pa na *o*: zdravo.

Serblji preveć radi zadnji samoglasnik neveljano odtergujejo, postavim: 2. sklon zdravog', vrućeg', 3. sklon: zdravom', vrućem', 6. sklon: zdrav'mu, vruć'mu.

#### §. 10. Stupnje imamo tri.

Pridavno ime stojí u pervej stupnji, ako pově, kaková ali čigava je osoba ali stvar, postavim: zdrav človek, vruća voda; u drugej stupnji, ako někako vlastnost jedneji osobi ali stvari bolje privlastimo, kakor drugej, postavim: zdravejši človek, vrućejša voda; u trećej stupnji, ako někako vlastnost jedneji osobi ali stvari naj bolje privlastimo med vsemi drugimi, postavim: naj zdravejši človek, naj vrućejša voda.

Druga stupnja se naredí, ako se pridavnomu imenu perve stupnje u 1. sklonu jedinobrojnem možkega spola na město *i* pristavi *ejši*, *ejša*, *ejše*, ali *iši*, *iša*, *iše*, tudi *ji*, *ja*, *je* ali *ü*, *ia*, *ie*, postavim: zdra-

vi-zdravejši, a, e, ali zdraviši, a, e, zdraveji, a, e, zdravii, a, e.

Treća stupnja se naredí, ako se drugej slovo *naj* predstavi: naj zdravejši, a, e, naj miliši, a, e, naj beleji, a, e.

Posebnost. Slovenci imajo nekadaj *nar*, naměsto *naj*.

Pri imenih pridavnih izhadjajočih na *gi*, *hi*, *ki* se spreměni u drugej stupnji *g* u *š*, *h* u *š*, *k* u *č*, postavim: dragi, dražji; tihi, tišji.

Koncovke *ak*, *ek*, *ok* se morejo u stupnjovanju čelo izpustiti, postavim: vozek-vožji, širok-širji, visok višji.

Brezpravilno dělajo stupnje slědeća: dober, — bolji in boljši, dolg — dalji in daljši, majhen — manji in manjši, zal — gorji in gorši, velik — večji.

Stupnjovati se ne dajo: 1. pridavna imena, ktera že po svojem poměnu povišanja ne terpé, postavim: mertev, zlat, železen, lesen, slovenski, kovačev; 2. ktera so sestavljena s slovam *vse* ali *rsega* ali s slovkoy *pre*, postavim: vsegamogočen, prelěp, presladek.

Pridavna imena u drugej in trećej stupnji stojećá se ravno tako sklanjajo, kakor stojećá u pervej.

Posebnost.

Slovenci sklanjajo pridavna imena stojećá u drugej in trećej stupnji tudi takole:

Jedinobroj.		Dvobroj.	Višebroj.
1. lépsi	lépsi	lépsi	lépsi
2. lépsiga	lépsi	lépsih	lépsih
3. lépsimu	lépsi	lépsima	lépsim
4. lépsi (iga)	lépsi	lépsi	lépsi
5. —	—	—	—
6. pri lépsim	pri lépsi	pri lépsih	pri lépsih
7. s lépsim.	s lépsi.	s lépsima.	s lépsimi.

## ○ číslu.

§. 11. Číslo do jedne pově, od koliko osob ali stvari se govori, postavim: pet učencov in šest učenek sem ydil.

Čísel imamo 7 plemen, 1. koreninska, 2. redovna, 3. poměrna, 4. različivna, 5. množivna, 6. dělivna, 7. oběna.

1. *Koreninska* čísla so korenina vsih čísel in odgovoré na pitanje: koliko? — Jeden, dva, tri, četiri, pet, deset, dvajset, trideset, sto, tisíc.

Jeden, jedna, jedno se sklanja kakor imena pridavna; dva, dvě in tri pa takole:

Moški.	Zenski.	Srednji.	U vsih spolih.
1. dva	dvě	dvě	tri
2.	dvěh		trěh
3.	dvěma		trěm
4. dva	dvě	dvě	tri!
6.	pri dvěh		pri trěh
7.	s dvěma		s trěmi.

Kakor dva, dvě se sklanja tudi obadva, obědvě; oba, obě; kakor tri tudi četiri.

En, ena, eno je slovenska posebnost.

2. Redovna čisla povějo red odgovorec na pitanje: koliki, a, o? kolikoteri, a, o? Naredé se, ako se koreninskim čislam višje od trojke slovka *tí* privesi: prvi, drugi, treći, četvrti, peti, deseti, dvajseti, trideseti, stoti, tisući. Se sklanjajo kakor imena pridavna.

3. Poměrna čisla povějo, kolikokrat se nekaka stvar ob jednim někde znajde odgovorec na pitanje: kolikoterni, a, o? koliknati, a, o? Naredé se, ako se koreninskim čislam višje od trojke privesi *erní, a, o* ali *ernati, a, o*; po serbsko tudi *struk, a, o* ali *gub, a, o*; jedini, dvojni, trojni, četverni, peterni, stoterni, a, o; jednojni, dvojnati, trojnati, četvernati, peternati, stoternati, a, o; po serbsko: jednostruk, dvostruk, trostruk, četverostruk, a, o; jednogub, dvogub, trogub, četverogub, a, o. Se sklanjajo kakor imena pridavna.

4. Različivna čisla povějo, koliko verst se od nekake stvari někde znajde odgovorec na pitanje: kolikoversten, — stna, — stno? kolikoteri, a, o? Naredé se, ako se koreninskim čislam višje od trojke privesi *erí, a, o*, ali tem še *versten, verstna, verstno*: jednoji, dvoji, troji, četveri, peteri, šesteri, deseteri, stoteri, a, o, ali jednoversten, dvoversten, troversten, četveroversten, peteroversten, — stna, — stno . . . Se sklanjajo, kakor imena pridavna.

5. Množivna čisla odgovorec na pitanje: kolikokrat? kolikoput? Se naredé, ako se koreninskim privesi: *krat* ali *put*: jedenkrat, dvakrat, desetkrat; jedenput, desetput. Se ne sklanjajo.

6. Dělivna čisla odgovorec na pitanje: koliko vsa-



kokrat? Se naredé, ako se koreninskim slovo *po* predstavi: po četirji pridejo, po dva odideta; po dvajset krajcarjev zaslužim na den.

7. Obéna čisla so: veliko, malo, dosti, več, něsto, někaj, ničta, nič, ves, vsa, vse.

## ○ zaimenu.

§. 12. Zaime stoji za ime, to je: naměsto imena samostavnega, postavim: bučela ima žedlo, bučela s žedlom pikne, rečemo lěpše: bučela ima žedlo, ona š njim pikne. *Ona* in *š njim* ste zaimeni.

Zaiměň imamo petero plemen: 1. osobna, 2. privalstivna, 3. kazavna, 4. oziravna, 5. prašavna.

1. Zaimena osobna znamenujejo osobo. Mi razločimo troje osob. Kdor govori, je prva osoba: *jaz*; komur se govori, je druga osoba: *ti*; od kogar se govori, je treća osoba: *on, ona, ono*. Zavernivo zaima *sebi* velja za vse tri osebe.

Osobna zaimena se sklanjajo takole

### Jedinobroj.

1. jas	ti	—
2. mene, me	tebe, te	sebe, se
3. meni, mi	tebi, ti	sebi, si
4. mene, me	tebe, te	sebe, se
6. pri meni	pri tebi	pri sebi
7. s menoj	s teboj	s seboj.

### Dvobroj.

1. midva, ž. midvě	vidva, ž. vidvě	
2. naju	vaju	
3. nama	vama	kakor
4. naju	vaju	jedinobroj.
6. pri nama	pri vama	
7. s nama	s vama	

### Višebroj.

1. mi, ž. me	vi, ž. ve	
2. nas	vas	
3. nam	vam	kakor
4. nas	vas	jedinobroj.
6. pri nas	pri vas	
7. s nami	s vami	

## Posebnosti.

Slovenci dēlajo u jedb. 1. osobo: *jez, jes, jest*; in 7. sklon jednobrojni: *s menó, s manó; s tebó, s tabó; s sebó, s sabó.*

Serblji dēlajo 7. sklon jednobrojni: *menom, tehom, sehom*; 3. 6. in 7. višebrojni: *nama, vama.*

## Jedinobroj.

Moški.	Ženski.	Srēdnji
1. on	ona	ono
2. njega, ga	nje, je	njega, ga
3. njemu, mu	njej, jej	njemu, mu
4. njega, ga	nju, ju	njega, ga
6. pri njem	pri njej	pri njem
7. s njim	s njoj	s njim

## Dvobroj.

1.	ona	one	one
2.	njuh, ju		
3.	njima, jima		
4.	njuh, ju		
6.	pri njih		
7.	s njima		

## Višebroj.

1.	oni	one	ona
2.	njih, jih		
3.	njim, jim		
4.	nje, je		
6.	pri njih		
7.	s njimi.		

## Posebnosti.

Pokrajšano pisati: *nanj', zanj', predanj'* na mēsto: na njega, za njega, pred njega je gerdo.

Slovenci dēlajo 4. sklon jednobrojni ženskega spola: *njo, jo*; 7. sklon: *š njo.*

Serblji dēlajo u jednobroju ženskega spola 3. in 6. sklon: *njoj, joj*; 7. sklon: *njom, njum.*

U višebroju imajo 3. 6. in 7. sklon: *njima.*

2. Zaimena privlastivna so: *moj, tvoj, svoj, naš, vaš, a, e*; *njegov, njein, (njezin), najin, vajin, njun, njihov, a, o.* Se sklanjajo kakor imena pridavna.

3. Zaimena kazavna so: *ti, ta, to, toti, a, o, leti, á, ó, isti, a, o, tisti, a, o, ovi, a, o, ovaki, a, o, oni (uni), a, o, onaki, a, o, taki, a, o, takovi, a, o, vsaki, a, o.* Se sklanjajo kakor imena pridavna.

4. Zaimena oziravna so: *kteri, a, o, koji, a, e, in ki.* Perva dva se sklanjata, kakor pridavna imena; *ki* je pa nepremēnljivo.

5. Zaimena prašavna so: kateri, a, o? koji a, e? kak, a, o? kakov, a, o? koliki, a, o? čigav, a, o? čiji, a, e, kdo? čto (što, kaj?). Vsa se sklanjajo kakor pridavna imena, zvnaj poslednjih dvéh, ktere se sklanjate tako le:

- |               |                 |
|---------------|-----------------|
| 1. kto (kdo)? | čto (što, kaj)? |
| 2. koga?      | čega?           |
| 3. komu?      | čemu?           |
| 4. koga?      | čto (što, kaj)? |
| 6. pri kom?   | pri čem?        |
| 7. s kim?     | s čim?          |

Kto praša za osebe, čto (kaj) za stvari.

Ktor in kar se ravno tako sklanjate, kakor kto in čto (kaj?), samo da se njema u vsih sklonih *r* pridá: ktor, kogar, komur . . .

Posebnost slovenska je, da se reče: *nihče, kaj* na mésto pravega: *nikdo, čto*.

## ● glagolju.

§. 13. Glagolj pově, da se nekaj godí in kada se godí, postavim: spim, sem spal, budem spal.

Glagolj se spozna na tem, da se mu morejo predstaviti zaimena osobna: *jaz, ti, on, ona, ono, mi, vi, oni*, postavim: jaz dělám, ti děláš, on dělá, mi dělámo, vi děláte, oni dělajo.

Glagolji so: 1. dokončavni, 2. nedokočavni in 3. ponavljavni.

Glagolji dokončavni povějo, da se je nekaj dokončavno zgodilo; postavim: vzdignem, vzdignuti; pljunem, pljuniti; kapnem, kapniti; stisnem, stisniti; ščipnem, ščipniti; poliznem, polizniti; vernem, verniti.

Glagolji nedokončavni (nedokonani) povějo, da se nekaj nedokončavno godí, to je: da se poredoma dělá, postavim: vzdigam, vzdigati; pljujem, pljuvati; kapam, kapati; stiskam, stiskati; ščipam, ščipati; ližem, lizati; vračám, vračati.

Glagolji ponavljavni povějo, da se nekaj večkrat poredoma zgodja, dělá; postavim: vzdigujem, vzdigovati; stiskujem, stiskovati; obližujem, oblizovati; vračujem, vračovati.

Ali je glagolj dokončaven, nedokončaven ali ponavljaven se spozna: 1. iz pomëna, to je po govoru, 2. iz podob koreninskih vrëmen.

Podob koreninskih vrëmen imamo šestero; k korenu glagolja se privesi:

1. em, tí: nes-em, nes-ti; tres-em, tres-ti,
2. nem, nuti (niti): mah-nem, mah-nuti.
3. im, eti: živ-im, živ-eti; let-ím, let-éti.
4. im, iti: pros-im, pros-iti; reš-im, reš-iti.
5. am, ati: mah-am, mah-ati; gled-am, gled-ati.
6. ujem, ovati: omah-ujem, omah-ovati.

Iz početka so glagolji večji dël nedokončavni.

Dokončavni so 1. vsi glagolji druge podobe, postavim: mahnem, mahnuti; smuknem, smuknuti; kimnem, kimnuti; 2. vsi prosti prvih četverih podob, ako se s predlogam slože in u svojej podobi ostanejo, postavim: dëlati — dodëlam, dodëlati; trohneti — strohnim, strohneti; klicati — pokličem, poklicati.

Nedokončavni so 1. vsi glagolji prosti, ako niso u drugej podobi, 2. vsi, kateri pridejo iz prvih četverih podob u peto ali šesto, naj so prosti ali sestavljeni, postavim: odpreti — odpiram, odpirati; napojiti — napajam, napajati; pasti, padem — padam, padati; kupiti — kupujem, kupovati; gospodujem, gospodovati; milujem, milovati.

Ponavljavni glagolji so stojeći u petej ali u šestej podobi.

§. 14. Pri glagoljih se mora paziti: 1. na osebo, 2. na broj, 3. na vrëme, 4. na naćin, 5. na sprezanje.

1. Oseba je trojna. (Gledaj §. 12).

2. Broj je trojni, kakor pri imenih. Serblji so dvo-broj pri glagoljih zgubili.

3. Vrëme je trojno: sadajno, minulo in buduće, (tudi davno minulo). Glagolj stoji u sadajnem vrëmenu, kadar povë, da se ravno sadaj nekaj zgodí, postavim: dëlam, tresem, učim; u minulem vrëmenu, kadar povë, da se je nekaj že zgodilo, postavim: sem dëlal, sem tresel, sem učil; u budućem vrëmenu, kadar povë, da se bode nekaj zgodilo, postavim: bodem dëlal, bodem tresel, bodem učil.

### Posebnost.

Serblji imajo zvanaj minulega vrémena, pri Slovencih navadnega, še jedno prosto minulo vréme za glagolje nedokončavne, postavim: *délah* (sem *délal*), *tresah* (sem *tresel*), *učah* (sem *učil*); in jedno za dokončavne, postavim: *nadélah* (sem *nadélal*), *stresoh* (sem *stregsel*), *naučih* (sem *naučil*). To je lépa vlastnost serbskega narečja:

4. Način je sedmeri: kažući, zapovédajući, neodločivni in želivni način; zatim prislov glagoljski, pridavno ime glagoljsko in samostavno ime glagoljsko.

Glagolj stoji:

u kažućem načinu, kadar na ravnost povè, da se nekaj godi, postavim: *délam*, *tresem*, *učim*. Ima vsa vrémena;

u zapovédajućem načinu, kadar zapovè, ukaže, da se imá nekaj zgoditi, postavim: *délaj*, *délajte*; *tresi*, *tresite*; ima samo sadajno vréme;

u neodločivnem načinu, kadar neodloči in ne povè osebe; te način ima samo sadajno vréme, pa je dvojni, dalji: *délati*, *trestí*, *učiti*; krajši: *délat*, *trest*, *učit*;

u želivnem načinu, kadar povè, da bi se nekaj zgodilo, postavim: *bi délal*, *bi sem délal*; *bi tresel*, *bi sem tresel*; *bi učil*, *bi sem učil*; ima sadajno in minulo vréme; k načinam se tudi sliši:

prislov glagoljski sadajnega vrémena dvojni: *délaje*, *trese*, *učé*; in *délajuć*, *tresuć*, *učéć*; in minulega vrémena: *délav*, *tresav*, *učiv*;

pridavno ime glagoljsko je četverno, jedno sadajnega vrémena: *délajuć*, *a*, *e*, *tresuć*, *a*, *e*, *učéć*, *a*, *e*; troje je minulega vrémena: *délal*, *a*, *o*, *délavši*, *a*, *e*, *udélan*, *a*, *o*;

samostavno ime glagoljsko: *délanje*, *trešenje*, *učenje*.

Glagolj u vsih osobah, brojih, vrémenih in načinih spreménjati se pravi: sprežati.

Sprežanje imamo trojno.

§. 15. U slavenskem jeziku je samo jeden pomočljivi glagolj, kteri pomaga glagolje sprežati, sostojeći iz tréh dělov: *jesem*, *biti*, *budem*, (po serbsko tudi: *hotěti*); in se tako le spreža:

## Kažučí naćin.

## Sadajno vrěme.

Jedinobroj.	Dvobroj.		Višebroj.
	Moško.	Žensko sr.	
1. ješem (sem)	jesva (sva)	jesve (sve)	jesmo (smo)
2. jesi (si)	jesta (sta)	jeste (ste)	jeste ste
3. jest (je)	jesta (sta)	jeste (ste)	jesu (su)

## Sostavljeno minulo vrěme.

1. ješem (sem)	} bil, a, o	sva	} bila	sve	} bile	jesmo (smo)	} bili, e, a
2. jesi (si)		sta		ste		jeste (ste)	
3. jest (je)		sta		ste		jesu (su)	

## Budučě vrěme.

1. budem	budeva	budeve	budemo
2. budeš	budeta	budete	budete
3. bude	budeta	budete	budu

## Želivni naćin.

## Sadajno vrěme.

1. bi	} bil, a, o	bi	} bila	bi	} bile	bi	} bili, e, a
2. bi		bi		bi		bi	
3. bi		bi		bi		bi	

## Minulo vrěme.

1. bi sem	} bil, a, o	bi sva	} bila	bi sve	} bile	bi smo	} bili, e, a
2. bi si		bi sta		bi ste		bi ste	
3. bi		bi sta		bi ste		bi su	

## Zapovědajući naćin.

1. budi	budiva	budive	budimo
2. budi	budita	budite	budite
3. budi, nek bude	budita	budite	budu, nek budu

Neodloćivni naćin; biti.

Prislov sadajni: buduć.

„ minuli: biv (bivši).

Pridavno ime sadajno: budući, a, e.

Pridavno ime minulo delavno: bivši, a, e.  
 " " " sprejavno: bil, a, o.  
 " " " terpivno: bit, a, o (dobit a, o).  
 Samostavno ime: bitje.

#### Posebnost.

Slovenci delajo buduće vréme: bodem, bodeš, bude . . . bodemo, bodete, bojo, ali tudi: bom, boš, bo . . . bomo, bote, bojo. — Zapovédajúci naèin delajo: bodi, bodi, naj bude . . .

Malokadaj upotrèbujejo dalje sadajno vréme kažuèega naèina: jesem, jesi jest — temoè le pokraèeno: sem, si, je . . . smo, ste, so. Prislov sadajnega vrémèna imajo: bodoè; pridavno ime: bodoèi, a, e.

Serblji imajo: jesam, na mèsto: jesem; — ne upotrèbujejo dvobroja; — imajo zato pak jedno ne sostavljeno minulo vréme dokonèavno in jedno nedokonèavno, ktere se tako le sprežate na mèsto sostavljenega minulega vrémèna: sem, si, je bil, a, o . . .

#### Minulo vréme dokonèavno.

1. bih (běh)	bismo (běsmo)
2. bi (bě)	biste (běste)
3. bi (bě)	biše (běše)

#### Minulo vréme dokonèavno.

1. biah	biahmo (biasmo)
2. biaše	biahte (biaste)
3. biaše	biahu

Buduée vréme delajo radi s glagoljem *hotéti*, namreè: èu, èeš, èe biti, èemo, èete, èe biti.

§. 16. Po katerem sprežanju se glagolj sprežata, spoznamo iz prve osebe sadajnega vrémèna kažuèega naèina in iz neodloèivnega naèina.

Po prvem sprežanju se sprežajo glagolji, kteri se dokonèajo u 1. osobi sadajnega vrémèna na *am* u neodloèivnem naèinu na *ati*; postavim: maram, marati, pitam, pitati, tergam, tergati, čakam, čakati, letam, létati; motam, motati; sreèam, sreèati; valam, valati; prašam, prašati; napajam, napajati . . .

## I. Sprezanje.

Kažučí naćin.

Sadajno vrěme.

Jedinobroj.	Dvobroj.		Višebroj.
	Moško.	Žensko sr.	
1. dělám	dělava	dělave	dělamo
2. děláš	dělata	děláte	děláte
3. dělá	dělata	děláte	dělaju

Minulo vrěme.

1. sem	sva	sve	smo	dělali
2. si	sta	ste	ste	dělali
3. je	sta	ste	su	dělali

Davno minulo vrěme.

1. sem	sva	sve	smo	dělali,
2. si	sta	ste	ste	dělali,
3. je	sta	ste	su	dělali,

Buduce vrěme.

1. budem	budeva	budeve	budemo	dělali
2. budeš	budeta	budete	budete	dělali
3. bude	budeta	budete	budu	dělali

Želivni naćin.

Sadajno vrěme.

1. bi	bi	bi	bi	dělali,
2. bi	bi	bi	bi	dělali,
3. bi	bi	bi	bi	dělali,

I. Minulo vrěme.

1. bi sem	bi sva	bi sve	bi smo	dělali,
2. bi si	bi sta	bi ste	bi ste	dělali,
3. bi	bi sta	bi ste	bi su	dělali,



II. *Minulo vrème.*

1. bi	$\left. \begin{array}{l} \text{bil, a, o} \\ \text{a, o} \end{array} \right\}$	dělal,	bi	$\left. \begin{array}{l} \text{dělala} \\ \text{bila} \end{array} \right\}$	dělala	bi	$\left. \begin{array}{l} \text{dělale} \\ \text{bile} \end{array} \right\}$	dělale	bi	$\left. \begin{array}{l} \text{dělali,} \\ \text{e, a} \\ \text{bili, e, a} \end{array} \right\}$	dělali,
2. bi		dělal,	bi		dělala	bi		dělale	bi		dělali,
3. bi		dělal,	bi		dělala	bi		dělale	bi		dělali,

*Davno minulo vrème.*

1. bi sem	$\left. \begin{array}{l} \text{bil, a, o} \\ \text{a, o} \end{array} \right\}$	dělal,	bi sva	$\left. \begin{array}{l} \text{dělala} \\ \text{bila} \end{array} \right\}$	dělala	bi sve	$\left. \begin{array}{l} \text{dělale} \\ \text{bile} \end{array} \right\}$	dělale	bi smo	$\left. \begin{array}{l} \text{dělali,} \\ \text{e, a} \\ \text{bili, e, a} \end{array} \right\}$	dělali
2. bi si		dělal,	bi sta		dělala	bi ste		dělale	bi ste		dělali
3. bi		dělal,	bi sta		dělala	bi ste		dělale	bi su		dělali

## Zapovědající način.

1. dělaj	dělajva	dělajve	dělajmo
2. dělaj	dělajta	dělajte	dělajte
3. dělaj nek děla	dělajta	dělajte	nek dělaju

Neodločivni način dalji: dělati.

” ” krajši: dělat.

Prislov sadajni 1. dělaje.

” ” 2. dělajuć.

” ” minuli: dělav.

Pridavno ime sadajno: dělajući, a, e.

” ” minulo dělavno: dělavši, a, e.

” ” ” sprejavno: dělal, a, o.

” ” ” terpívno: dělán, a, o.

Samostavno ime: dělánje.

§. 17. Po drugem sprezanju se sprejajo glagolji kteri se dokončajo u 1. osobi sadajnega vrěmena na *em*; u neodločivnem načinu na: *ti (nuti, niti, eti)*, postavim: grizem, gristi; lezem, lesti; molzem, molsti; nesem, nesti; predem, presti; melem, mleti; odprem, odpreti; terem, tretí; požrem, požreti; ženjem, žeti . . .

**II. Sprezanje.**  
**Kažuci način.**  
**Sadajno vrēme.**

Jedinobroj.	Dvobroj.		Višebroj.
	Moški	Ženski i sr.	
1. tresem	treseva	treseve	tresemo
2. treseš	treseta	tresete	tresete
3. trese	treseta	tresete	tresu

*Minulo vrēme.*

1. sem	sva	sve	smo
2. si	sta	ste	ste
3. je	sta	ste	su

*Davno minulo vrēme.*

1. sem	sva	sve	smo
2. si	sta	ste	ste
3. je	sta	ste	su

*Buduće vrēme.*

1. budem	budeva	budeve	budemo
2. budeš	budeta	budete	budete
3. bude	budeta	budete	budu

**Želivni način.**

*Sadajno vrēme.*

1. bi	bi	bi	bi
2. bi	bi	bi	bi
3. bi	bi	bi	bi

*I. Minulo vrēme.*

1. bi sem	bi sva	bi sve	bi smo
2. bi si	bi sta	bi ste	bi ste
3. bi	bi sta	bi ste	bi su

*II. Minulo vrēme.*

1. bi	bi	bi	bi
2. bi	bi	bi	bi
3. bi	bi	bi	bi

*Davno minulo vrēme.*

1. bi sem	bil,	slā, o	tresel,	bi sva	bila	tresla	bi sve	bille	tresle	bi smo	bili, e, a	tresli,
2. bi si				bi sta			bi ste			bi ste		
3. bi				bi sta			bi ste			bi su		

**Zapovēdajuēi naēin.**

1. tresi	tresiva	tresive	tresimo
2. tresi	tresita	tresite	tresite
3. tresi, nek treso	tresita	tresite	nek tresu

Neodloēivni naēin dalji: tresti.

" " krajši: trest.

Prislov sadajni 1. tresē.

" " 2. tresuē.

" " minuli: tresav.

Pridavno ime sadajno: tresuēi, a, e.

" " minulo dēlavno: tresavši, a, e.

" " " sprejavno: tresel, slā, o.

" " " terpivno: tresen, a, o.

Samostavno ime: trešenje.

§. 18. Po treēem sprezanju se sprejajo glagolji, kteri se dokonēajo u 1. osobi sadajnega vrēmena na: *im*, u neodloēivnem naēinu na: *iti, ēti*, postavim: govorim, govoriti; drobim, drobiti; gasim, gasiti; grozim, groziti; hvalim, hvaliti; kosim, kositi; kupim, kupiti; lomim, lomiti; lovim, loviti; lupim, lupiti; mlatim, mlatiti; nosim, nositi; sadim, saditi . . .

### III. Sprezanje.

#### Kažuēi naēin.

#### *Sadajno vrēme.*

Jedinobroj.	Dvobroj.		Višebroj.
	Moško.	Ž. i. sr.	
1. uēim	uēiva	uēive	uēimo
2. uēiš	uēita	uēite	uēite
3. uēi	uēita	uēite	uēé

*Minulo vrĕme.*

1. sem	} učil, a, o	sva	} učila	sve	} učile	smo	} učili, e, a
2. si		sta		ste		ste	
3. je		sta		ste		su	

*Davno minulo vrĕme.*

1. sem	} bil, a, o	sva	} učila	sve	} učile	smo	} učili, e, a
2. si		sta		ste		ste	
3. je		sta		ste		su	

*Buduće vrĕme.*

1. budem	} učil, a, o	budeva	} učila	budeve	} učile	budemo	} učili, e, a
2. budeš		budeta		budete		budete	
3. bude		budeta		budete		budu	

*Želivni načín.**Sadajno vrĕme.*

1. bi	} učil, a, o	bi	} učila	bi	} učile	bi	} učili, e, a
2. bi		bi		bi		bi	
3. bi		bi		bi		bi	

*I. Minulo vrĕme.*

1. bi sem	} učil, a, o	bi sva	} učila	bi sve	} učile	bi smo	} učili, e, a
2. bi si		bi sta		bi ste		bi ste	
3. bi		bi sta		bi ste		bi su	

*II. Minulo vrĕme.*

1. bi	} bil, a, o	bi	} učila	bi	} učile	bi	} učili, e, a
2. bi		bi		bi		bi	
3. bi		bi		bi		bi	

*Davno minulo vrĕme.*

1. bi sem	} bil, a, o	bi sva	} učila	bi sve	} učile	bi smo	} učili, e, a
2. bi si		bi sta		bi ste		bi ste	
3. bi		bi sta		bi ste		bi ste	

*Zapovědající načín.*

1. učí	učiva	učive	učimo
2. učí	učita	učíte	učíte
3. učí, nek učí	učita	učíte	nek učé

Neodločivni način dalji: učiti.

„ „ krajši: učít.  
Prislov sadajni 1. učé.

„ „ 2. učéc.

„ „ minuli: učiv.

Pridavno ime sadajno: učeci, a, e.

„ „ minulo dělavno: učívši, a, e.

„ „ „ sprejavno: učil, a, o.

„ „ „ terpívno: učén, a, o.

Samostavno ime: učenje.

§. 19. Slavenski glagolji imajo dva koreninska načina, iz katerih se vsa vrëmena in vsi načini izpeljujejo, namreč: prvo osobo sadajnega vrëmena, in neodločivni način.

Iz sadajnega vrëmena se děla: zapovëdajúci način, in pridavno ime glagoljsko sadajnega vrëmena. Vsi drugi načini in vrëmena se izpeljujejo iz neodločivnega načina.

Mnogo glagoljev preskoči iz jednega sprejanja u drugo, postavim glagolji: berem, brati; brišem, brisati; iščem, iskati; kažem, kazati; pišem, pisati . . . se sprejajo u sadajnem vrëmenu in u načinih iz njega izvirajočih po drugem sprejanju; u neodločivnem načinu in u vsih vrëmenih od njega izvirajočih po prvem sprejanju; glagolji: klečím, klečati; deržím, deržati; ležím, ležati; mežím, mežati; režím, režati . . . se sprejajo u sadajnem vrëmenu in u načinih iz njega izvirajočih po trećem sprejanju; u neodločivnem načinu in u vsih vrëmenih od njega izvirajočih po prvem sprejanju.

#### Posebnosti.

Slovinci imajo u 3. osobi višebrojnej sadajnega vrëmena: o: dělajo, tresejo, učijo;

u pridavnem imenu sadajnega vrëmena: oč: dělajoč, tresoč.

Serblji naredjajo buduće vrëme s pomočljivim glagoljem *hotěti*, tako le:

#### Buduće vrëme.

Jedinobroj.	Dvobroj.	Višebroj.
1. ću } dělati	—	ćemo } dělati
2. ćeš } tresti	—	ćete } tresti
3. će } učiti	—	će } učiti

Pri glagoljih Serblji neimajo dvojbroja; zato imajo pak jedno prosto minulo vréme za dokončavne glagolje, jedno prosto in jedno sestavljeno za nedokončavne, kar vse Slovencem manjka.

## I. Sprezanje.

*Prosto minulo vréme dokončavnih glagoljev.*

Jedinobroj.	Dvobroj.	Višebroj.
1. nadélah	—	nadélasmo
2. nadéla	—	nadélaste
3. nadéla	—	nadélaše

*Prosto minulo vréme nedokončavnih glagoljev.*

1. délah	—	délahmo
2. délaše	—	délahte
3. délaše	—	délahu

*Sestavljeno minulo vréme nedokončavnih glagoljev.*

1. biah	} délal, a, o	—	biahmo	} délali, e, a
2. biaše		—	biahte	
3. biaše		—	biahu	

## II. Sprezanje.

*Prosto minulo vréme dokončavnih glagoljev.*

1. stresoh	—	stresosmo
2. strese	—	stresoste
3. strese	—	stresoše

*Prosto minulo vréme nedokončavnih glagoljev.*

1. tresah	—	tresasmo
2. tresaše	—	tresaste
3. tresaše	—	tresahu

*Sestavljeno minulo vréme nedokončavnih glagoljev.*

1. biah	} tresel, sla, o	—	biahmo	} tresli, e, a
2. biaše		—	biahte	
3. biaše		—	biahu	

## III. Sprezanje.

*Prosto minulo vréme dokončavnih glagoljev.*

1. naučih	—	naučismo
2. nauči	—	naučiste
3. nauči	—	naučiše

*Prosto minulo vréme nedokončavnih glagoljev.*

1. učah	—	učahmo
2. učaše	—	učahte
3. učaše	—	učahu

*Sostavljeno minulo vréme nedokončavnih glagoljev.*

1. biah	} učil, a, o	—	biahmo	} učili, e, a
2. biaše		—	biahte	
3. biaše		—	biahu	

Sostavljeno minulo vréme nedokončavnih glagoljev se redko kadaj upotrebuje.

**0 predlogu.**

§. 20. Predlog pově, kako se imá osoba ali stvar k drugej osobi ali stvari; těrja, da mora ime u nekem sklonu stati.

Sklon 2. těrjajo: brez, blizo, do, iz, kraj, město, měmo, od, okolo, pokraj, poleg, překo, srěd, verh; postavim: brez děla, brez kruha.

Sklon 3. těrjata: k, proti; postavim: k mlinu.

Sklon 4. těrjajo: črez, raz, skoz; postavim: črez plot, črez prevoz skočiti.

Sklon 6. těrjata: pri, o; postavim: pri Bogu vse za dělo na prodaju.

Sklon 7. těrja: s, so, postavim: s jednoj rukoj daja, s dvěma jemlje.

Někadaj 4. někadaj 6. sklon těrjajo: na, ob, po, u, v; postavim: na most pa k materi ni nikada pre-dalec; na potu rožica, doma ubežica.

Někadaj 4. někadaj 7. sklon těrjajo: med, nad, pod, pred, za; postavim: med pleve se ne měšaj! Med dobremi susedi dobro živěti, dobro umřeti.

**0 prislovu.**

§. 21. Prislov pově bolje na tenko kada? kako in kde? se někaj zgodí; taki so:

Prislovi prašavni: kadá, kako, kdě, doklej, kam, odkuda? — kadar, kakor, kděr, dokler, kamor, odkudar . . .

Prislovi na pitanje, kadá? Sadaj, skoro, tadá, ně-

kada, nikada, danes, jutri, včera, nicoj, dreve, dave, snoči, vlni, létos, popred, potém, zgodaj, ravno, nikoli . . .

Prislovi na pitanje, kdě? kam? Indi, někdě, nikdě, povsuda, ondi, tam, tukaj; sem, drugam, někam, nikamor; nič, ničta, něčo, někaj . . .

Vsa pridavna imena u srědnjem spolu stojeća so, ako se sliše k glagolju, pravi prislovi, izhadjajo na *o* ali na *e*, so nespreměnljivi in se morejo upotrěbovati u vsakej stupnji; postavim: Sědi krivo, sudi pravo. Rajše junačko umrěti, nego (kakor) babinsko živetí. Botri se dalje, ko moreš, ženi se bliže, ko moreš. Pridavna imena na *ski*, *ska*, *ske* se tudi s koncovko *ski* morejo kakor prislovi upotrěbovati, postavim: po ilirski pisati, slavenski govoriti; po tatarski dirjati.

Čísła izhadjajoća na *ič*, na *krat* in *put* so pravi prislovi; postavim: prvič, drugič, trećič, četvertič, petič, desetič, dvajsetič, tridesetič, četiridesetič, stotič, tisućič; jedenkrat, dvakrát, trikrát, četirikrát, desetkrát, stokrat; jedenput, dvaput, desetput.

## ● vezniku.

§. 22. Veznik veže posamesna slova ali cěle stavke in so slědeći: *i*, *ino*, *in*, *a*, *pa*, *ter*, *ako*, *ali*, *b'il*, *da*, *nego*, *temoč*, *take*, *tudi*, *vendar*, *ne*, *ni* — *ni*, *niti* — *niti*.

## ● medmetu.

§. 23. Medmet je samo někaki glas, kteri se med govor metne, verže, po kterem svoj občut skažemo, postavim: *o!* *hoho!* *oh!* *oj!* *joj!* *joj meni!* *juhe!* *juhuhuh!* *na!* *nate!* *no!* *oho!* *žalibože,* *kuku lele!* *jao i pomagaj!*



## Poměn slov.

- §. 24. Kaj slovo poměni, se pogosto že iz koncovke spozna. Tako poměni pri samostavnih imenih:
- ar* človeka, kateri se s nekako stvarjo pečá, postavim: ovčár, kozár, motár, tesár, pisár, lončár, kolár, kotlár, mesár; větrnar, zidar, zvonar, platnar, lanar... Ženska imajo *ka* ali *árica*: ovčarka, kozarka, mortarka; pisárica, lončárica, kolárica . . .
- áč* moža, samca, nekadaj orodje, posôdo: kováč, beráč, kopáč, oráč, pomagáč, krojáč, sekáč, podajáč, koláč . . . Ženska imajo *áčica*, nekadaj tudi *akinja*: kováčica, beračica, kopačica; kovačinja, beračinja . . .
- ak* moža, samca, posôdo ali orodje: možák, junák, voják, novák; svinjak, zverinjak, golobnjak, ulnjak, sernjak, žličnjak, pepelnjak, běljak, rumenjak . . . Ženska imajo *akinja*: možakinja, junakinja, vojakinja, novakinja . . .
- ec* poměni večji děl moža, samca pa tudi druge stvari: udovec, stavec, slěpec, jezdec, pevec, kupec, Slovenec, tergovec, svetovavec; konec, lonec, klanec . . . Ženska imajo večji děl *ka*: starka, pevka, Slovenka . . .
- nik* poměni moža pa tudi orodje: sôdnik, voznik, rednik, svetnik; popotnik, naměstnik, desetnik, pušćavnik, črědnik, prisežnik, jetnik; svećnik, moćnik, dimnik . . . Ženska imajo *nica*: sodnica, voznica, rednica, svetnica, popôtnica . . .
- telj* poměni moža: učitelj, prijatelj, pisatelj . . . Ženska imajo *teljica*: učiteljica, prijateljica . . .
- alo, ilo* poměni orodje: pokrivalo, ogrinjalo, obuvalo, zerkalo; opravilo, naročilo, kadilo, mazilo, plačilo, kropilo, motovilo, zdravilo, oznanilo . . .
- išće* poměni prostor: konoplišće, ovsišće, gnojišće, dvo-

rišće; plesišće, jigrališće, gledišće, ognišće . . . Někadaž poměni tudi orodje: toporišće, kosišće, perišće . . .  
*je* in *ovje* poměni mnogo jednakih stvari: brezje, kamenje, drevje, korenje, brinje, hrastje; germovje, setovje, verbovje, zidovje, skalovje . . .

*ost*, *ota*, *oba* poměni někako vlastnost: mladost, starost, mōdrost, hitrost, radost, žalost, sitnost . . . lěpota, sramota, mehkota, slěpota; dobrota, toplota, gorkota . . . gerdoba, gnjiloba, světloba, gnjusoba . . .

*stvo*, *čtvo* poměni družbo ali umetnost: duhovstvo, zidarstvo, učitelstvo, topničtvo, gospodarstvo, kmetijstvo, vladarstvo . . .

Poměňavne koncovke za imena samostavna mužka:  
*ič*, *ec*, *ek*: gradič, stolič, rakič, kozlič, hlevčič, hlapčič, perstič . . . bratec, zvonec, kotec . . . sinek, orehek, volek, nožek . . .

Za ženska imena:

*ica* in *ka*: žábica, kápljica, ribica, hišica, mizica, bučelica, ptičica . . . sirotka, ženka, nitka, miška . . .

Za srědnja imena:

*ce* in *iče*: mesce, gnjezdice, poljice, sitce, vince . . . grozdjiče, perjiče, listjiče, drevjiče . . .

§. 25. Pri imenih pridavnih poměni koncovka:

*ov*, *ova*, *ovo* ali *ev*, *eva*, *evo*, da je někaj jednež mužkej osobi ali stvari vlastno, někadaž tudi iz čega je někaj: vojakov, popotnikov, ogradnikov, rakov, makov, pevcov . . . kovačev, beračev, lončarjev, pastirjev, gospodarjev . . . lipov, bukov, smerekov . . .

*ski*, *ska*, *ska* in *ovski*, *ovska*, *ovsko* poměni, da je někaj več osobam ali stvarem vlastno: vojaški, popotniški, lončarski, pastirski, gorski, poljski, gospodarski, gospodinski . . .

*in*, *ina*, *ino* poměni, da je někaj jednež ženskež osobi vlastno: Maričkin, sesterin, ženkin, babicin, Zilankin . . .

*ji*, *ja*, *je* poměni, da je někaj več ženskim osobam ali stvarem vlastno: ptičji, ribji, veveričji, kravji . . .

*aven*, *avna*, *avno* in *iven*, *ivna*, *ivno* poměni, da je osoba ali stvar k čemu sposobna (fähig): dělaven pisa-ven, obetaven, milovaven; hladiven, mehčiven, razločiven . . .

*iv, iva, ivo* in *ljiv, ljiva, ljivo* pomèni, da je osoba ali stvar k nečemu nagnjena, ali da ima nekako lastnost na sebi: snetiv, smetiv, červiv, ušiv, nagnjiv, milostiv, zapeliv; strašljiv, zapravljiv, pozabljiv, tožljiv, nevošljiv . . .

*at, ata, ato* in *ast, asta, asto* pomèni, da ima osoba ali stvar nekako stvar na sebi: gorat, rogat, zobat, voglat, bradat, košat, bogat; pegast, plešast, pasast, dimast, jamast . . .

*kast, kasta, kasto* in *nat, nata, nato* so pomenšavne koncovke in imajo u sebi slovo: *nekoliko*: bělkast, zelenkast, debelkast; vodnat, rosnat, skalnat, močnat . . .

## Izpelovanje slov.

§. 26. Slavenski jezik je neizrečeno gibek in bogat gledé slov, ker iz jedne slovske korenine mnogo slov izraste.

Iz samostavnih imén izrastejo:

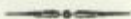
Pridavna: mōž — možev, a, o; možki, a, o; uradnik — uradnikov, a, o; uradnički, a, o; jelen — jelenov, a, o, jelenji, a, e; žena — ženin, a, o; ženski, a, o; gora — gorski, a, o; polje — poljski, a, o; detela — detelni, a, o; dēlo — dēlaven, — vna, — vno; hlad — hladiven, — vna, — vno; červ — červiv, a, o; gora — gorat, a, o; rog — rogat, a, o; pas — pasast, a, o; vodnat, a, o;

Glagolji: dar — darovati; boj — bojevati; ime — imenovati; strah — strahovati; potreba — potrebovati; sila — siliti; konec — končati.

Iz pridavnih izrastejo:

Samostavna imena: dober — dobrota, dobrotnik; hud — hudobija, hudobnik; gerd — gerdoba; lēp — lēpota; zdrav — zdravje . . .

Glagolji: moder — modrovati; rad — radovati se; čern — černěti; bogat — bogateti; živ — živiti, živeti . . .



## P r i m ě r

korenina	on	ona	dělavnica	měštriya
kolo	kolar	kolarica	kolarnica	kolarija
meso	mesar	mesarica	mesárnica	mesarija
brus	brusar	brusarica	brusarnica	brusarija
pis	pisar	pisarica	pisarnica	pisarija
kov	kovač	kovačica	kovačnica	kovačija
—	cesar	cesarica	cesarnica	cesarija
—	kmet	kmetica (inja)	kmetnica	kmetija

## P r i m ě r

korenina	sok, žganje	brěg, gojzd, kdor tam živi	orodje, samica	voda, ki tam izvira
dren	drenovec	drenovjak	drenovka (-vca)	drenovica
breza	brezovec	brezovjak	brezovka (-vca)	brezovica
kostanj	kostanjovec	kostanjov- jak	kostanjov- ka (-vca)	kostanjo- vica
hrast	hrastovec	hrastovjak	hrastovka (-vca)	hrastovica
brin	brinovec	brinovjak	brinovka (-vca)	brinovica
il	ilovec	ilovjak	ilovka (-vca)	ilovica

tako tudi: jasen, bor, tern, sliva, črešnja . . .

## p e r v i.

umetnost	glagolj	glagoljno ime	plaća za d'elo, dacija
kolarstvo	kolariti	kolarenje	kolarnina
mesarstvo	mesariti	mesarenje	mesarnina
brusarstvo	brusiti	brušenje	brušnina
pisarstvo	pisati	pisanje	pisnina
kovačstvo	kovati	kovanje	kovnina
cesarstvo	cesarovati	cesarovanje	cesarnina
kmetstvo	kmetovati	kmetovanje	kmetnina

## d r u g i.

vino, ki tam raste	lës	ukupno ime	prostor, m'esto
drenovšćina (-šak)	drenovina	drenovje (drenje)	drenovišće
brezovšćina (-šak)	brezovina	brezje (brezovje)	brezišće
kostanjovšćina (-šak)	kostanjovina	kostanjovje	kostanjovišće
hrastovšćina (-šak)	hrastovina	hrastovje	hrastovišće
brinovšćina (-šak)	brinovina	brinovje	brinovišće
ilovšćina (-šak)	ilovina	ilovje (ilje)	ilovišće

## Skladanje slov.

§. 27. Pridavna imena in zaimena se slagajo s svojim samostavnim imenam u sklonu, broju in spolu. Sostavljena koreninska čisla so kakor jedno slovo in se samo posleđnje sklanja, postavim: sto in jeden orih; dvajset in dvě ribi; leta tisuć osem sto in petdesetega.

U kterem sklonu samostavno ime stoji se spozna po izpraševanju. (Gledaj §. 5.)

Drugi sklon tudi terjajo:

1. Imena samostavna: kvar, škoda, potreba, skerb, groza, strah, sram, postavim: denarjev je trēba; kać ga je strah.

2. Imena pridavna, ktera nekaj takega pomēnijo, kakor: potreben, skerb, bojeć, deležen, laćen, lakomen, kriv, pijan, poln, pozabljiv, plašen, pogrešen, sit, varićen, vadjen, vesel, vrēden, žejen, željen . . . postavim: kruha pijan, vode žejen.

3. Čisla koreninska vsa višja od pět, tudi razločivna, postavim: pet je dělov zemlje; jednajst milionov je južnih Slavenov; — imam četvero konj, petero krav.

4. Čisla obća: veliko, malo, dosti, već, něšto, nekaj, ničta, nič; postavim: mnogo hertov zećja smert; već je dnov od klobás.

5. Vsi povračivni glagolji (pri kterih zaima se stoji), kakor: bati se, varovati se, deržati se, veseliti se . . . postavim: Slavenov se deržim, sloge se veselim.

6. Glagolji, kteri nekó željo ali ćut pomēnijo, kakor: želeti, pozabiti, čakati, varovati, iskati, potrebovati, pogrešiti, stradati . . . postavim: Kristjanske ljubezni in uzajemnosti potrebujemo.

7. Pomoćlivi glagolj *sem*, *biti*, *budem*, postavim: smo dobre volje; ćlovek bistre pameti in dobre ga serca.

8. Několiko predlogov. (Gledaj §. 20.)

9. Odrećivno slovo *ne*; postavim: ne išći nesreće! Gospoda ni doma. Nije nesreće brez sreće.

10. U drugi sklon se morajo postaviti tudi taka

imena samostavna, ktera neizvěstno množino některe stvari poměnijo, kakor: voda, olje, vino, mlěko, měka, žito, sol, kruh, meso, derve . . . pa samo tadaj, kadar se more pristaviti slovo *několiko*: Prinesi mi (několiko) vode, olja, vina, mlěka . . . Kadar se pa more pristaviti slovo *ves, vsa, vse*, se mora upotrěbiti 4. sklon; postavim: Prinesi mi (*vse*) vino, mlěko, ktero je u verĉu.

Treĉi sklon se mora postaviti po neodloĉivnem naĉinu *biti*, ako je u stavku že někaki treĉi sklon; postavim: bolezen mi ne pusti veselemu biti; ĉloveku ni dobro samemu biti.

§. 28. Pridavna imena prěvlastujoĉa, to je, ktera povějo ĉigava je osoba ali stvar, na *ov, ova, ovo; ev, eva, evo* na *in, ina, ino* morejo u prvem sklonu jednobrojnem moŹkega spola samo na soglasnik izhadjati; ona na *ski, ska, sko* in *ji, ja, je* pa samo na samoglasnik *i*; postavim: rakov, a, o; kovaĉev, a, o; sesterin, a, o; gorski, a, o; slavenski, a, o; ribji, a, e.

Pridavna imena, ktera znamenujejo, kakova je osoba ali stvar, morejo izhadjati u prvem sklonu jednobrojnem moŹkega spola na *i*, kakor: veseli, Źalostni, zdravi, gotovi, vruĉi; — ali pak pokrajšeno: vesel, Źalosten, zdrav, gotov, vruĉ. Krajši izraz, na soglasnik izhadjajoĉi, se mora upotrěbovati, 1. kadar se govori od neizvestne osebe ali stvari, (tadaj se lahko pristavi slovo: *něki, a, o*); postavim: (Něki) vesel moŹ je bil tukaj; 2. kadar stoji pridavno ime za svojim samostavnim imenom in ako je u stavku glagolj *biti*, postavim: Moj klobuk je ĉern; — sicer se mora vsigdar dalji izraz upotrěbovati.

§. 29. Zaimena osobna: jaz, ti, on, ona, ono, mi, vi, oni — se stavijo pred glagolj samo, kadar se vaŹno in krěpko izgovorě, postavim: Jaz sem to rekel, ne ti. Povsod inde se izpustě.

§. 30. Dalji izraz osobnih zaiměn: mene, meni, tebe, tebi, sebe, sebi, njega, njemu, nje, njej, nju, njuh, njima, njih, njim — se upotrěbuje: 1. u poĉetku govora, postavim: Tebi sem kazal; 2. po predlogu, postavim: Hoĉe imeti od mene penez; 3. kadar se zaime vaŹno izgovori, postavim: Ti sam sebi daješ med, meni pa

ostavljaš pelin. Povsòd inde in vsigdar se upotrebuje krajši izraz: me, mi, te, ti, se, si, ga, mu, je, jej, ju, jima, jih, jim.

Dalji izraz pomočljivega glagolja: *jesem, jesi, jest...* se postavi, kakor pri zaimenih, 1. u početku stavka, 2. kadar se glagolj, važno izgovori, sicer se postavi vsigdar krajši izraz.

§. 31. Zaimena: *sebi, se in svoj, svoja, svoje* se za vse tri osebe upotrebujejo, kadar se na prvi sklon (subject) ozirajo, postavim: jaz sem se, ti si se, on se je urezal; pa ne: jaz sem me, ti si te, on je njega urezal; jaz sem svoj, ti si svoj, on je svoj nož zgubil; pa ne: jaz sem moj, ti si tvoj, on je njegov nož zgubil.

§. 32. U slavenščini se morejo svobodno slova u kterikoli red postaviti, kakor slovenska poslovica kaže: *Že velja, kamor serce pelja!* — samo odrečivno slovo *ne* mora stati vsigdar pred svojim glagoljem, postavim: *Ne stoji hiša na zemlji, temoč na ženi. Ne molčí, ako bi mu na jezik stôpil.*



## Třeći rozděl.

### Pravopis.

§. 33. Ložejega pravopisa ni od našega. Samo slédeća je potřeba opoméniti:

1. Pisati se ima vsako písmo, ktero se u pravilnem govoru čuje, postavim: izpovéd, sirota, kupiti, lěpo; dobro vino; kalo vino; hodi po vodo; kmalo, měmo, měniti, vidimo, zastopila . . . ne pak: spovd, srota, kpit, lpo; dobr vin; kal vin; hod po vod, kmal mem, menti, vidmo, zastopla . . . Pisati se ima: češćen, odrašćen, klešće, sternišće, jigrališće, prijemščina, latinščina, božji, žlahten, žlahtnost, vladati, vlas . . . ne pak: češen, odrašén, kleše, sterniše, jigrališe, prijemšina, latinšina, boži, žlahen, žlahnost, ladati, las . . .

2. Tisti visoki *ě*, kteri se u različnih krajih različno izgovarja, namreč kakor *e*, *i*, *ie*, *ej*, *je*, *ije*, postavim: vera, vira, viera, vejra, vjera, vijera se ima pisati s rožičem *ě*, postavim: věra, svět, pěna, město, lěpo, řeč, dělo, čěna . . . Ako někdo dvoumi naj piše prosti *e*.

3. Tisti pogibljiivi pologlasnik na koncu slov se ne ima izpušćati, temoč se mora pisati *e*; postavim: lonec, lovec, konec, kupčevavec, bolezen, žalosten, nizek, misel, orel, sladek, krěpek; — ne pak: lonc, lovec, ali: lovic, konic, bolezin . . .

Posebnost. Serblji pišejo *a*: lonac, lovac, konac . . .

4. Pred písmenam *r* se ima pisati pologlasnik *ě*: čěrn, děržati, věrba, směrt, těrn, větěr, sěrdce . . .

Posebnost. Serblji pišejo *a*: čárn, dáržati, várba, smárt, tárn . . . Některi ga celo izpustě, pišoč: črn, držati, vrba, smrt, tra . . .

5. U jednej slovki se neimata pisati po dva samoglasnika, kakor dělajo Němci: au, eu, iu, ou . . . ali ai, ei, oi, ui . . . temoč: av, ev, iv, ov, uv; aj, ej, ij, oj, uj.

6. Naglaski neimajo se pisati, zvonaj, ako bi sicer nastala dvojsmiselnost, postavim: govori, govori; gori, gori.

7. Pisme *ć* se ima pisati, kadar izraste iz *t*, postavim: puščati od pustiti, plačati od platiti, češčen od čestiti, pića od pitati, svēća od svētiti, mlačen od mlatiti . . . na koncu jednoslovčnih imen samostavnih: noć, moć, peć . . . u vlastnih imenih na *vić*, *ić*: Valentinić, Janežić, Drobnić, Petrović . . . u pridavnih imenih: teleći, a, e . . . u pridavnem glagoljskem in u prislovu sadajnega vrēmena: dajuć, tresuć, ućeć, a, e . . . u pridavnih glagoljskih terpećih: pozlaćen, skraćen, pobraćen . . . u prislovih na *ić*: zadnić, posljednić, prvić, drugić, trećić . . . u imenih na *išće* in *ščina*: gledišće, ovisišće; slavensščina, němščina . . . Zvonaj teh slučajev piši vsigdar *ć*, posebno kadar izraste iz pismena *k*; postavim: reć od rēkel, skačem od skakati, iščem od iskati.

Ali někdo dvoumi, naj piše navadni *ć*.

8. Pisati se ima pravilno *l*, ako ravno se u domačem nepravilnem govoru někadaj kakor *u* izgovarja, namreć u imenih samostavnih: pepel, orel, kotel, misel, jegla, metla, zaklad, podplat . . . u imenih pridavnih: mil, běl, vesel . . . u pridavnem glagoljskem minulega vrēmena: dělal, a, o, tresel, sla, o, učil, a, o . . .

Ako někdo ne vė, ali bi pisal *l* ali *u* (*v*), naj sprěmeni slovo tako, da temu pismu *i* ali *e* slėdi in skazalo se bode, kako je prav; postavim, ako bi ne vėdel, ali se imá pisati: vesel, gotol, ali vesev, gotov — postavi te slovi u višebroju: veseli, gotovi; tu se skaže, da mora biti: vesel, gotov.

Posebnost. Serblji pišejo naměsto pismena *l* na koncu slov: o; pepeo, orao, kotao, misao; mio, bėo, veseo, delao, treso, učio . . .

9. Někaj malega slov se u domačem govoru izgovarja, kakor bi stalo *ou* (*ov*), pa pisati se imá pravilno *ol*; postavim: volk, dolg. polž, poln . . .

Posebnost. Serblji pišejo: vuk, dug, puž, pun . . .

10. Razlikovati se ima: morem, moći, sem mogel — in moram, morati, sem moral — in znam, znati, sem znal; *morem* dělati, ker lahko dělám; *mo-*

*ram* dĕlati, ker me silijo; *znam* dĕlati, ker sem se dĕla uĉil. Razlikovati se imá: *zlo* in *zelo*; *zlo* dĕlam, to je: hudobno dĕlam; *zelo* dĕlam, to je: rameno, moĉno dĕlam. Razlikovati se ima: nerodno in narodno; *nerodno* je, kar niĉ pridnega ne rodi, malopridno; *nerodnost* je malopridnost. *Narodno* je pa nekaj imenitnega, kar se ĉĕlemu narodu sliši; *narodnost* so navade in pravice ĉĕlega naroda. Naj bolje bi bilo pisati: *narodovo* in *narodovnost*. Razlikovati se ima: *iz* od *s*, *so* in nigdar pokrajšano pisati samo *z*; *iz* pomĕni toliko kakor: *raz*, *narazen* — *s*, *so* nasproti pomĕni: *ukup*; postavim: izložit<sup>i</sup> se pravi razložit<sup>i</sup>, izloga je razlaganje, razpoloženje; složit<sup>i</sup> se pak pravi ukup položit<sup>i</sup>, sloga slaganje, sjedinjenje, jedinost.

11. Pisati se ima kakor korenina slov kaŕe, postavim: teŕko, mōŕko, nizko, sladko, gladko, bridko . . . ker je korenina: teŕek, moŕ, nizek, sladek gladek, bridek; ne pak: teŕsko, mōŕsko, nisko, slatko . . .

12. U slavenŕĉini se u obĉe piŕe vse s malimi pismeni; velika se upotrĕbujejo samo: 1. u poĉetku govora, 2. po piki (.), 3. po praŕaju (?), 4. po klicaju (!), 5. po dvopiĉniku (:), kadar se vlastna slova neĕe osebe navodijo, 6. vlastna imena ljudi, narodov, mĕst, vesí, gradov, gor, dolín, rĕk . . . postavim: Slavenski narod je neizmĕrno velik. Ali ne verjameŕ? Tako mi sonca, to je gōla resnica! Ŗe Jornandes piŕe: Po neizmĕrnih prostorih prebiva preljudnati narod slavenski. — Keturmar, Hotimir, Slaveni, Zagreb, Bĕligrad, Goriĉani, Ŗabnice, Dobraĉ, Triglav, Drava, Sava . . .

